کسانی که تصویب می کنند داخل درشور مواد آن بشویم قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

[شروع بشور درموادشده درماده اول مذاکره نشد ودر ماده دویم راجع باینکه دیوان محاسبات مرکب است ازیك رئیس وسه نفر محاکم ودوازده مستشار و سه نفر ممیزین درجه اول و دوم و یك مدعی العموم ویك دفتردارکل ویکنفر منشی باشی آقای مؤتمن الملك دوقسم پیشنهاد بعبارت ذیل نموده قرائت شد .]

قسم اول - دیوان محاسبات مرکب است ازیك رئیس کل سه نفر رئیس محکمه ٦ نفر مستشار ۱۲ نفر ممیز یکنفر مدعی العموم کل یك نفر دفتردار کل

قسم دویم - دیوان محاسبات مرکب است از یکنفر رئیس کل و دونفر رئیس محکمه هشت نفر مستشار هشت نفر ممیز یك مدعی العموم کل یك دفتردار کل [بعداز مقداری مذاکره درقسم اول پیشنهاد فوق اخذ رأی شد با کثریت قابل توجه و باماده دویم رجوع بکمیسیون گردید :

ماده سیم - راجع بعدهٔ محاکم دیوان محاسبات بواسطهٔ ارتباط آن بماده دویم عجالتاً مسکوت عنه ماند تا تکلیف ماده دویم معلوم شود و ماده هشتم بواسطه پیشنهادیکه ازطرف آقای مؤتمن الملك شد بکمیسیون رجوع شد ودرمواد چهارم و پنجم و ششم و هفتم پیشنهاد وزیر ومواد ۳ و ٤ و ٥ و ٦ راپورت کمیسیون مذاکرات وشور اول بعمل آمده بقیه شور موکول بجلسه آتیه گردید .

[آقای میرزا مرتضی قلیخان استیضاح نامه آقای آقاسیدحسین اردبیلی رافرائت نمود مشعربر اینکه این بنده در باب نواقص عدلیه و شکایت متظلمین که درهیئت فوق العاده عدلیه متظلم بودند وتابحال بشکایات آنها رسیدگی نشده از وزارت عدلیه استیضاح می نمائیم .]

رئیس - اطلاع می دهیم بوزارت عدلیه حاضر شده تاجواب بگوید دستور جلسه آتیه رای آخری در قانون اداری معارف بقیه شور اول قانون دیوان محاسبات .

دکتر علیخان - چندی قبل که سه نفر کسر نمایندگان را انتخاب می کردیم آقا میرسیدمحمد بهبهانی هم درجزء آنها انتخاب شد واز آن روز تا بحال حاضر نشدند اگر قبول کرده اند خوب است تعجیل شود که تشریف بیاورند و اگر قبول نکرده اند و استعفا داده اند باید عوض ایشان انتخاب شود که بی جهت در مجلس یك صندلی وکالت خالی نماند

رئیس - استعفا نداده اند

حاجی آقا - اول برحسب نظامنامه داخلی اخطار میکنم مجلس وقتی ختم می شود که رئیس آن را ختم نماید و ما برحسب نظامنامه داخلی بعضی مطالب داریم که چون در اول خارج از موضوع است نمی توانیم مذاکره کنیم میماند برای آخر مجلس ودر آخر هم نمایندگان بدون اینکه رئیس مجلس را ختم کند ازمجلس بیرون میروند وحال اینکه نباید بیرون بروند این را بنده اخطار میکنم بعد دیگر اختیار با خود آقای رئیس است و بعد یك مطلب راخیلی لازم میدانستم در این مجلس مذاکره بشود و آن راجع بمذاکره است که در اول جلسه آقای حاج سید نصرالله کردند و در آن موقع چند مرتبه اجازه خواستم ولی چون خارج از موضوع بود عرض نکردم عرض میکنم معاندین و دشمن های مملکت آنهائی که هرطور خواستند آنطریك بازی ها کردند که اینمملکت راتخریب بکنند نتوانستندو آن کسانی را که خدمت باین مملکت کرده اند ودرواقع بزرگترشمشیری برای این ملت هستندوقوه شان بوده اند از دست ملت بگیرند ومعدومشان بکنند نتوانستند در حالیکه بزرك تر شمشیری که برای این ملت همانها بودند که اولین اقدامی راکه در اخذحقوق حقهٔ ملت شد از طرف آنهابود که اگر اقدام آنها نبود میدانید که دست این ملت بحقوقشان نمی رسید و قوای استبداد نه همچو مسلط بر ایشان شده بود که بآن ضعف قوای خودشان بتوانند کاری ازپیش ببرند حالا شروع ببعضی اقدامات دیگر نموده اند مثل اینکه یك وقت یك همچو مقالهٔ در یك همچو روزنامه خارجه دیدم نوشته شده در راجع بتخفیف علمای عتبات و توهین مقام مقدس آیات الله نجف این روزنامه اگر چه می دانم که خارج ازماست و غرضشان بدنام کردن بزرگان اینمملکت است ولی بعضی ازروزنامه های محلی رادیدم که برداشته است وآن مقاله نقل کرده است وعلاوه یك چیز دیگر هم راجع بدو نفر از نمایندگان نوشته باین عبارت « تاآقا شیخ محمد حسین و حاج سید نصرالله چه گویند» مقصود این است که بنده می بینم آن اشخاصی که همیشه بازی در می آورند برای اینکه قوای ملی را یکدفعه معدوم بکنند ونتوانستند مقصودشان رابعمل بیاورند امروزمتمسك باینطور اقدامات شده اند ما کمال تاسف داریم که یك وزیر علومی تابحال نداشتیم که جلوگیری ازمطبوعات بکند وآن فایده را تمام دنیا از آن می برند ماهم ببریم و تابحال از هروزیر که سئوال می کردیم درفلان روزنامه فلان چیز نوشته است صریح جواب میدادند که مادر عمل روزنامه نویسها مداخله نمی کنیم باین جهت نمی توانستیم آنها را طرف سئوال و استیضاح خودمان قرار بدهیم که قانون انطباعات ملرا اجرا کنند لکن الان بازصریح عرض میکنم اینکارها راجع باعداء خارجی ماست که می خواهند آنکسانی راکه برای ملت زحمت کشیده اند ودر واقع بزرگان ماهستند وچنانچه عرض کردم اهم قوای ملی میباشند بکلی لکه دار نمایند ولازم است مجلس شورایملی اظهار نماید که بکلی از این قسم مقاله ها بیزار است وبهیچ قسم با اظهارات اینگونه اشخاصی که مقاصد آنهامعلوم است همراه نیست وباید وزرای مسئول مابعد ازاین جلوگیری از این گونه کارها بنمایند (عموماً تصدیق کردند).

(مجلس تقریباً نیمساعت بعداز ظهر ختم شد .)

جلسه ۱۳۵

صورت مشروح روز سه شنبه ۲۴ شهر شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت ونیم قبل ازظهر درتحت ریاست آقای ذکاء الملك تشکیل شد

صورتمجلس روز شنبه را آقای معاضد الملك قرائت نمود .

رئیس - درباب صورت مجلس ملاحظاتی اگر هست؟ بفرمائید .

دکترعلیخان - بنده بنظرم میآید قرار شد ازوقتی که هیئت رئیسه دراینجا حاضر میشوند کسانی که حاضرنشده اند جزء غائبین محسوب باشند در این صورت چند نفر جزء غائبین بوده اند و در صورت مجلس نوشته نشده است دیگر اینکه سئوالی کردم در آخر مجلس درخصوص آقای بهبهانی که تشریف خواهند آورد یاخیر آن هم در صورت مجلس قید نشده است .

رئیس — درخصوص غائبین اینکه فرمودید قرار نشد که هرکسی دیر آمد درصورت مجلس قید شود قرار شد کسانی که دیر میآیند دیر آمدن آنها منظور شود .

دکتر علیخان — بناشد در صورت مجلس نوشته شود وضرر هم ندارد ومقصود ما رسیدن بیك مقصودی است و بهرشکل که ممکن شود باینمقصود نایل شویم .

کاشف — تقاضا میکنم تلگرافی که از گیلان رسیده است جزء دستور شود که درمجلس خوانده شود .

میرزا کیخسرو - در روزنامه نوشته اند مجلس عدم موافقت خود را با مندرجات جریده ملانصر الدین اظهار کرد و در صورت نوشته اند نفرت خود را اظهار کردند مسلم است مجلس با مذاکرات توهین آمیز هیچ روزنامه موافقت ندارد

رئیس - بلو بنده آن روز تکلیف کردم بمجلس شورای ملی که اگر بامن موافقت دارند هرکس از این روزنامه تنفر دارد قیام کند و تصویب شد .

لسان الحکماء - آقای حاجی میرزا زین العابدین قمی مریض هستند دکتر علیخان هم اطلاع دارند چون از ترتیبات مجلس اطلاعی ندارند اطلاع نداده اند وناخوش سخت هستند .

آقاسید حسین اردبیلی - بنده آنروز دیر نیامدم فقط دو ساعت دیر آمدم واجازه داشتم.

عز الملك - درموضوع مقاله ملانصرالدین و فرمایشات آقای حاجی سیدنصرالله باجمعی اجازه گرفته که سئوال نمایند آنهادرجزء صورت مجلس نوشته نشده است بنده هم سئوالی داشتم این هم در صورت مجلس قیدنشده است.

رئیس - چون جزءدستور نبودداخل مذاکره نشدیم ولازم نبود .

عز الملك — صحیح است که اعتراض بنده راجع بدستور نبود ولی درصورتیکه اعتراضی در مجلس شود نمایندگان حق دارند که جواب بدهند یااعتراض نمایند یاتصویب یارد کنند یا نباید اصلاچیزی در مجلس گفته شود یا اینکه وقتی میگویند اجازه داده شود که سایر نمایندگان هم هرچه بعقلشان میرسد بیان کنند ودر صورت مجلس هم نوشته شود.

(رئیس صورت مجلس را امضاء نمود.)

آقا میرزا ابراهیم خان تلگرافی که از طرف هیئت اتحادیه علماء اصفهان بمجلس مقدس

عرض شده بود بقرار ذیل قرائت نمود.)

مقام منیع دارالشورای کبری شیدالله ارکانه

پنج نفر علماء اعلام مطابق اصل دویم متمم قانون اساسی درخصوص جناب مستطاب شریعتمدار ملاذالانام آقای آقاسید محمدحسن مدرس دامت برکاته درمجلس مقدس موجب تشکر عموم علماء اعلام گردیده ازحسن انتخاب آن پنج نفر علماء که باعث قوام اسلام واستحکام اساس مشروطیت است کافهٔ اسلامیان خاصه امناء ملت را تبریك میگوئیم باآنکه محرومی عموم از فیوضات و برکات وجودیه ایشان دراین بلادفوق‌العاده موجب تاسف است ولی هیئت علمی نظر باهمیت موقع باقتضای تکلیف شرعی و مساعدات مادیه و معنویه باسرع وقت معظم‌الیه را حرکت خواهند داد انشاءالله بزودی برای اداء وظایف ملیه اسلامیه حاضر میشوند

(مدیر اتحادیه علماء)

(ایضاً تلگراف رشت را بقرار ذیل آقا میرزا ابراهیم خان قرائت نمود.)

مقام منیع مجلس مقدس شورایملی شیدالله ارکانه لیله (۲۰) شعبان زمانی که مجلس عالی باحضور ایالت و رؤسای ادارات در انجمن برحسب معمولی منعقد بود جمع کثیری از اعاظم علماء و اعیان و تجار و کسبه بانجمن تشریف آورده اظهاراتی راجع باستنکاف واقعات اخیره طهران الی تاریخ فوق فرمودند باتصویب هیئت حاضره درمجلس عالی قرارشد قبل از ظهر امروز جمعه نمایندگانی از طبقات معزی‌الیهم در انجمن تشریف آورده باحضور ایالت ورؤسای ادارات تجدید مطلع ونتیجه گرفته شود پس از انعقاد مجلس ومذاکرات چنین تصویب شد که اعضاء انجمن از ساحت مجلس مقدس شورایملی تمنا نمایند آقایان مشروحه ذیل بسمت نمایندگی از طرف مجلس سه ساعت بغروب فردا مستشارالدوله - ممتازالدوله - حاج شیخ‌الرئیس - حاجی آقای شیرازی - حاجی سیدنصرالله - حاجی محمدکریمخان وکیل قشقائی - آقای کاشف - آقای آقاسید ابراهیم شیرازی - افتخارالواعظین - میرزا اسدالله خان کردستانی وکلای اربعه رشت - میرزا مرتضی قلیخان شنبه تلگرافخانه تشریف آورده درمستدعیات اهالی بوسیله هیئت انجمن وپنج نفر خارج از اعضاء انجمن ازطبقات خمسه مذاکرات حضوری فرمایند متمنی است اجازه فرموده آقایان شرح فوق ساعت معروضه تشریف فرما شده وقبلا اعضاء انجمن را اطلاع فرمایند شش ساعت بغروب جمعه ۲۰ شعبان (انجمن اهالی گیلان)

رئیس - این تلگراف چون در وقتی رسید که بواسطهٔ اشتغال بمجلس غفلت کردم ونتوانستم برسم باین تلگراف این بود که ازآقایانیکه اسم برده شده خواهش کردم که تشریف ببرند بتلگرافخانه به‌بینند چه‌میخواهند بگویند چون این تلگراف در مجلس قرائت شده‌بود و سمت رسمیت پیدا نکرده‌بودنخواستم داخل مذاکره شوند زیرا باید ابتداء بروند مطالب آنهارا اصغا کنند به‌بینند چه‌میگویند وکسب تکلیف کنند ولی چون کسب تکلیف شده قرار شده اگر مجلس تصویب کند امروز این هیئت بروند با آنها مذاکرات کنند حالا دیگر اختیار بامجلس است.

افتخار الواعظین - همین‌شکلی که‌فرمودید که‌چون درمجلس قرائت نشده و سمت رسمیت پیدا نکرده ممکن نبوده مذاکره شود و اصغای حرفهای آنها برای ماممکن نبوده و بهیچوجه نمیتوانستیم داخل مذاکره شویم بجهت اینکه نوشته بودید بسمت نمایندگی ازطرف مجلس واین تلگراف در مجلس قرائت نشده‌بود وماهیچ سمت‌رسمیت نداشتیم که‌داخل مذاکره شویم حالا امروز عرض میکنم تکلیف این اشخاص را معین فرمائید اگر مجلس تصویب میکند برویم مذاکرات آنهارابدانیم تکلیف آنهارامشخص کنیم وجواب بدهیم که چون مجلس بما اجازه نداده بود نمی‌توانستیم داخل مذاکرات شویم.

کاشف - اولا جلسه گذشته بما اطلاع دادند که درتلگرافخانه حاضر شوید که از رشت شمارا خواسته اند ماهم برحسب تکلیف حاضر شدیم ولی چون بنده آن تلگراف را ندیده بودم غیراز یکنفر حاجی آقا وکسانی‌هم که دیده بودند ایشان‌هم اظهار نکردند که این‌مطلب باید مذاکره شود از این جهت با آنها مذاکره نشد.

رئیس — استدعا میکنم که مذاکره دراین خصوص بشود که آقایان تشریف ببرند یانبرند.

میرزاکیخسرو - بنده این‌تلگراف راخیلی عجیب می‌بینم اولا بایدآنرا بدانم که انجمن حق داردکه یکعده از نمایندگان را بخواهد یا خیر ثانیاً صحبت از رسمیت میشود آنها نمی فهمند رسمیت یعنی چه‌باید معنی رسمیت را بدانند اگر سؤالی دارند یك‌لایحه پیشنهاد کنند چنانچه مجلس صلاح دانست یك‌هیئتی میفرستد مذاکره نماید

حسن علیخان - بلی یکقسمت ازعرایض‌بنده را آقای ارباب کیخسرو اظهار داشتند وبنده بالاتر از این عرض میکنم بهیچ یك از انجمن های ولایتی و ایالتی نیامده است که در اعمال دولت دخل و تصرف نماید و دولت در وقتی که اقدامی میکند توضیحات بخواهند و اینطور اقدامات نمایند دولت در اعمال خودش قادر است و باید درکارهای خودش مستقلا کار بکند و درهرموقعی‌هراقدامی‌که‌برای استقلال مملکت‌خود بخواهد بنماید ممکن‌است واحدی حق‌نداردبگوید که چرا بوظیفه خودش عمل نکرده است اگر ما امروز دراینجا یك‌همچو تلگرافی را رسمیت‌بدهیم خلاف قانون است اگربازهم ازمجلس‌خواسته‌بودند که یك هیئتی را مجلس انتخاب کند یکطوری‌بود ولی چون مستقیماً جمعی‌را خواسته اند اگر ما این مسئله را درمجلس رسمیت بدهیم این یك سابقه خواهد شد برای اینکه بعد ازاین اهالی ایران از مجلس توضیحات بخواهند بایداینرا امروز ازطرف مجلس جداً اخطارکرد که این مسئله ابداً راجع بمجلس شورای ملی نیست واگرانجمن ولایتی‌رشت گفتگوئی دارند مستقیماً با دولت طرف شوند و توضیحات بخواهند یا استیضاح کنند وازطرف‌دولت جواب داده خواهدشد.

حاج آقا —من‌تعجب میکنم بعضی‌ازآقایان درحالی که میدانند مرادآنها چیست وچه میخواهند بگویند وراجع بچیست بعضی نطقهای خیلی مهم وآتشین میفرمایند البته انجمن ایالتی یاعموم‌اهالی مملکت‌اگرمطلبی‌داشته باشند باید باوکلای‌خودشان مذاکره نمایند همینطورکه از شیراز هم وکلای خودشان را خواستند همینطورهم ازرشت‌خواسته‌اند واز تبریزهم خواسته‌اند وازهرجای دیگرالبته حق دارند که وکلای خودشان را بخواهند و مطالب خودشان را عرضه بدارند البته طرف ملت وکلای ملتند بلی اگر یك‌حرف بجائی داشته باشند باید وکلای ملت بگویند که این مطلب راجع بما نیست وباید با دولت طرف شوید ومذاکره کنید و اگر معلوم شد که یك مطلب صحیحی است وباید طرف توجه بشود بمجلس اطلاع میدهند خیلی‌غریب است من تعجب میکنم که نمیدانم‌طرف‌مقابل‌چه میخواهد بگوید ابداً کسی حق ندارد که بگوید درصورتی که یك انجمن ولایتی عرایضی دارد که ما نمیدانیم چه چیزاست با امنا یاوکلای خودشان گفتگونکنند ولی اگر خارج ازوظیفه خودشان چیزی بگویند باید بگویند این خارج از وظیفه شما است.

رئیس — اینجا من می‌بینم خیلی از آقایان هستند که میخواهند مذاکره کنند در صورتی که دراین‌مطلب نباید آنقدر مذاکره نمایند درهرصورت نمی بایستی یك جماعتی را بسمت رسمیت بطلبند بتلگرافخانه آنها حق دارندکه باوکلای خودشان صحبت کنند وهمینطور که ذکر شد خوب بود از طرف مجلس یك‌هیئتی را بخواهند و عرایض‌شانرا بگویند وتعیین نکنند که کی بیاید همانقدر عدهٔ را بخواهند دیگر این عنوان که ما رسمیت نداریم و با شما صحبت نمی کنیم صحیح نبود بواسطه این که اگر آنها یك اظهاری می کردند آقایان بدون اینکه ازطرف مجلس کسب تکلیفی بنمایند جوابی نمی‌دادند پس لازم بودکه اصغای مطالب آنها را بکنند وبیایند بمجلس آنوقت بدانیم مقصود آنها چیست وآنوقت‌عده‌نسبت‌رسمیت ازجانب‌مجلس‌مأمور شود وبرود جواب آنهارا بگویند.

ناصر الاسلام — آنها خواستند اظهار بکنند وکلائیکه حاضر بودند گفتند چون مجلس مسبوق نیست ما اجازه نداریم باشما گفتگو کنیم اما خوب بود که آقایان مطالب را اصغا می کردند و می آمدند اینجا می گفتند تکلیف معلوم میشد

رئیس — یك امر فوق العاده اتفاق‌نیفتاده است انجمن ولایتی رشت‌چند نفر می‌خواسته است بتلگرافخانه با آنهامذاکره کنندو بیایند بمجلس اظهار بکنندکه اینها این مطالب رادارند رأی‌می دهیدیاخیر — رأی می گیریم از مجلس که دراین خصوص مذاکره کنیم یاخیر — کسانیکه موافقند که مذاکره شود قیام نمایند (اغلب قیام‌نکردند وتصویب نشد) (چون بعضی اظهار کردندکه‌بطور غیر رسمی می‌توان باآنها مذاکره کرد)

رئیس — اظهار کرد البته غیر رسمی حق دارند بروند مذاکره کنند — یك تلگراف‌دیگر هم هست آنهم باید خوانده شود تلگراف مزبور را آقای آقا میرزا ابراهیم خان بقرار ذیل قرائت نمودند از رشت‌بطهران فوری است خدمت جنابان

مستطابان نمایندگان گیلان از آنکه عصر فردای سه شنبه تشریف فرمای تلگرافخانه خواهید شد متمنی است صبح تلگراف ذیل را پیشنهاد مجلس مقدس فرموده نتیجه راعصر ابلاغ‌فرمائید.

مقام منیع مجلس شورا چون نظر بمندرجات‌در جراید مراتب بی تقصیری حضرت سردار و آقای سالار تا اندازه مشهود خاطر عموم واذیال شریفه آن دو وجود محترم منزه ازپاره شوائب گشته‌عموم اهالی بوسیله انجمن ایالتی گیلان از ساحت قدس پارلمان تمنی می کنند در صورت رخصت قانون نظر بخدمات شایان زندگانی بخش‌وکسالت مزاج حضرت سردار برای تغییر آب وهوامعظم الیه‌مارا بسمت گیلان اعزام از غیر آنکه تحمیلی بر دولت وارد بیاید درهمه نوع جان فشانی حاضروگرامی مقدم‌آن دووجودمبارك‌را باکمال افتخار می‌پذیریم (انجمن ایالتی گیلان)

رئیس - در این تلگراف هم مذاکره نمی کنیم این یك امراست که‌رجوع بوزراء بودو می بایستی بوزرا بنویسند حالا راجع می کنیم بوزرا خاطرآقایان مسبوق است که‌چندی قبل اعتبارنامه های نمایندگان کرمان رسیده بود ددر باره بعضی از آنها رأی گرفته شد و در باره یکنفر آنها معارضه شد که نمی توانستیم آن روز رأی بگیریم و لازم بود که یك روز دیگر رأی بگیریم راپورت آن طبع و توزیع شده است حالا درباره نمایندگی یکنفر که‌آقای آقاشیخ مهدی نجم‌آبادی باشد رأی میگیریم اگر میل‌دارید‌راپورت هم خوانده شود تارأی بگیریم (گفتند خوانده‌شود).

(راپورت شعبه پنجم راجع‌بنمایندگان کرمان قرائت گردید شعبه پس از ملاحظات لازمه صحت نمایندگی‌ایشانرا تصویب کردودوقبول آنرا‌بتصویب مجلس واگذار نموده بود.)

رئیس — خاطر آقایان مسبوق‌است که‌در این اعتبارنامه رأی گرفتیم یعنی یکی‌یکی ازنمایندگانیکه در اینجا ذکر شده بود درحق نمایندگانیکه در اینجا ذکر شده اند و رأی نگرفتیم بمناسبت این بود که نمایندگی جاهای دیگر راقبول کرده‌بودند و یکنفر از آنها هم استعفا دادفقطدر باره یکنفرآقاشیخ‌مهدی نجم‌آبادی رأی گرفته نشدومجلس ساکت‌ماند برای اینکه معارض داشت حالا در این باب چندان مذاکره لازم نیست.

حاجی آقا — آن‌روز که این راپورت‌خوانده شد آقایانیکه‌اشکال کرده‌اندتشریف‌دارند که‌اشکالشان دراین بود که چندنفر از این آقایان قبل‌ازقرائت این راپورت درمجلس بعضویت پذیرفته شدندعلاوه براین اشخاصیکه قبل از قبول آنها در مجلس استعفاء داده‌اند ازقبیل حاجی‌میرزا یحیی‌وآقامیرزاعلی‌اکبر خان دهخدا در باره آنها نمیشود رأی داد و گمان میکنم آن اشکال همینطور باقی است خوب بود در اینمدت بکرمان تلگراف کرده باشند که در موقع انتخاب درجه‌دویم اشکالی باقی نمانده‌باشد.

رئیس — در خصوص آنهائیکه‌بعضویت دارالشورا پذیرفته شدند منتخب درجه اول که‌میتوانند باشند نهایت این بود که‌مخیربودند یعنی میتوانستند نمایندگی کرمان را قبول کنند و از عضویت عالیه استعفا بدهندیااینکه ازنمایندگی کرمان استعفابدهند علاوه براین اگر استعفای بعضی ازنمایندگان قبل‌از قبول آنها درمجلس اسباب این بشودکه‌درباره‌سایرین هم نتوان رأی گرفت پس باید در باره آقای دکتر حیدر میرزا هم که‌در انتخاب با آنها شرکت داشتند رأی نگرفته باشیم وحال‌اینکه آن‌روز در باره ایشان ازمجلس اخذرأی شده وتصویب شد.

آقاشیخ‌رضا — کسانیکه انتخابشان کاملا با قانون انتخابات موافقت نداشته در مجلس زیادند مثل آقای حاجی شیخ‌الرئیس وغیره‌و اینمطلبی هم که در راپورت نوشته‌شده یکمطلبی‌نیست که‌مانع ازپذیرفتن این‌نماینده‌بشود بسته است برأی‌مجلس.

لسان‌الحکماء — عرض‌میکنم در باب‌انتخاب کرمان دوماه‌مداقه‌شدبعداز ملاحظات‌زیاد معلوم‌شد که بهیچوجه‌اشکال‌قانونی‌دراین‌انتخاب‌نیست‌وچنانچه‌بعضی از آقایان از قبیل حاجی میرزا یحیی قبل از قبول درمجلس از عضویت استعفا داده باشند باید رجوع شودکه عوض‌آنهارا در کرمان‌انتخاب نمایندوچنانچه برای آقای‌حاجی‌آقا وسایرین در این‌باب اشتباهی شده‌باشد ممکن‌است‌همان‌شعبه‌قدیم ثانیاً تشکیل‌شود ورفع اشکال‌ازایشان بنمایدولی‌شعبه‌هرقدر ملاحظات دراین‌انتخاب نموداشکال قانونی‌دراین انتخاب‌ندید مگر اینکه یکنفر نماینده (راور) درموقع‌انتخاب درجهٔ دویم غیبت کرده‌بود ودراینخصوص بعداز دو سه مرتبه که‌ازطرف وزارت داخله‌بآنجا تلگراف‌شد معلوم‌شدکه ناخوش بوده‌است.

آقامیرزااحمد- بنده‌یك اشتباهی که‌اینجا شده‌است میخواهم رفع کنم‌وآن این‌است که‌اعتراضی که‌آن روزدرباب نمایندگان کرمان شد ازطرف آقای‌بهجت بودوآن روزرجوع‌بشعبه شد که‌آن‌اشکال برداشته‌شده زودبمجلس بر گرددحالا معلوم‌می‌شود که‌رفع اشتباه ازایشان‌شده ومدتی‌هم طول کشیده است تااین‌راپورت‌ثانیاًدرمجلس قرائت شده درباره آقای‌حیدرمیرزاهم که‌اخذشده‌خوب‌است‌دراینخصوص هم‌رأی‌بگیرید که‌مذاکرات ختم شود.

محمدهاشم‌میرزا — عرض می کنم تمام اینمذاکراتی که‌شده‌موافق‌است اگر کسی‌مخالف است یااعتراضی داردبفرمائید اظهارنماید که‌جواب‌بشنود والارأی‌بگیریدووقت‌مجلس‌راصرف مکررات‌ننمائید

رئیس - صحیح است معلوم می‌شود کسی مخالف نیست. رأی می گیریم بنمایندگی آقای آقا شیخ مهدی نجم آبادی کسانیکه نمایندگی ایشان را تصویب می‌نمایند قیام نمایند [اغلب قیام نمودند.]

رئیس - نمایندگی آقای آقا شیخ مهدی باکثریت‌تصویب‌شدحالا آقای‌میرزاعلی‌اکبرخان‌باید تکلیف کرمان را معین کنند یعنی اگر نمایندگی کرمان‌رااختیار می کنند که‌دربارهٔ‌ایشان هم‌اخذرأی شود والا بکرمان‌تلگراف کنیم که عوض ایشان را انتخاب نمایند.

دهخدا —بنده‌انتخاب مجلس‌راقبول‌میکنم وازنمایندگی کرمان استعفامیدهم.

رئیس -یك‌جزء ازدستورجلسه امروزی‌رأی آخری درقانون‌اداری معارف‌بوده لکن‌چون‌ماده‌را که بکمیسیون‌رجوع‌شد وقرارشدتجدیدنظری‌درآن بشودوقرارشد آقایان علماءهم‌رأی خودشان‌رادر اینخصوص اظهارنمایند دیروزتکلیفش‌معین‌شد ولی هنوز بطبع و توزیع نرسیده است میماند برای‌روز پنجشنبه که‌آن‌یکماده‌نیز تصویب‌شده‌ودر کلیه‌اخذرأی آخری‌بشودحالاشروع‌می کنیم بشوراول‌دربقیه‌قانون دیوان‌محاسبات.

ماده(۹)و(۱۰)و(۱۱)پیشنهادوزیرقرائت‌شده شوراول‌درآن‌بعمل آمده‌ماده(۱۱)راپوت کمیسیون که بقانون‌دیوان‌محاسبات‌ملحق‌شده‌بودقرائت‌شده‌برای‌این که تجدیدنظری‌درآن‌لازم‌بودرجوع‌بکمیسیون گردید

ماده (۱۲) پیشنهاد وزیر راجع بانتخاب اعضاء دیوان محاسبات قرائت شد بعدازمذاکرات زیاد چندفقره پیشنهاد از طرف نمایندگان بقرار ذیل قرائت شد [۱] ازطرف آقای مؤتمن‌الملك

[چون انتخاب‌اعضای دیوان محاسبات راجع بمجلس است درهرموقع که‌انتخاب لازم می‌شودوزیر مالیه عدهٔ راکه کمتر است دومساوی عدهٔ که باید انتخاب شوند بمجلس پیشنهاد می کند و مجلس یااز میان این اشخاص‌یااز خارج عده‌لازمه رامعین می‌نماید.]

(۲) ازطرف آقای حاجی عزالممالك -این بنده پیشنهاد می کنم ماده دوازدهم بعبارت ذیل نوشته شود.

« انتخاب اعضاء دیوان‌محاسبات موافق اصل (۱۰) قانون اساسی از وظایف مجلس شورای ملی است وزیر مالیه می تواند در مواقع انتخاب اشخاصی را که لایق انتخابند بمجلس شورای ملی معرفی نماید »

[۳] ازطرف آقای آقاشیخ‌ابراهیم‌زنجانی

بنده پیشنهاد می کنم مادهٔ (۱۲) این طور نوشته شود.

(وزیر مالیه دو مقابل عدهٔ را که انتخاب خواهد شد بمجلس شورای ملی پیشنهاد می نماید مجلس مختار است که‌ازبین آن اشخاص یا دیگران انتخاب نماید)

(٤)ازطرف آقای افتخارالواعظین.

« بنده پیشنهاد می کنم‌ماده [۱۲] بهمان‌اصل (۱۰۱) قانون اساسی اکتفا شود »

(٥) ازطرف آقاسید حسین اردبیلی - این بنده پیشنهادمی کنم‌ماده (۱۲)اینطور نوشته‌شود

« اعضاء دیوان محاسبات را مجلس شورای ملی از میان‌اشخاصی که‌برای‌عضویت داوطلب‌هستند و در یك کمیسیون تحقیق امتحان داده باشند انتخاب خواهد کرداین کمیسیون مرکب‌خواهدبود عدهٔ ازوزراء ووکلا واشخاصی که ازعلم‌حساب کاملا اطلاع داشته باشند.

درقابل توجه بودن سه فقره از پیشنهاد های فوق اخذ رأی شده پیشنهاد آقای‌افتخارالواعظین رد وپیشنهاد آقایان مؤتمن‌الملك و آقاسید حسین اردبیلی‌باکثریت‌قابل‌توجه‌وباماده (۱۲)بکمیسیون رجوع شد ماده (۱۳) راجع بعدهٔ اعضائی که منوط بانتخاب‌مجلس است‌قرائت شد آقای آقاشیخ ابراهیم زنجانی پیشنهاد نموده ماده (۱۳)اینطور

نوشته شود .

« بعداز تعیین اعضاء از طرف مجلس تعیین مستشارها ورؤسا ومخبرین درجه اول‌ودوم باوزارت مالیه خواهد بود »

در قابل توجه بودن این پیشنهاد اخذ رأی شده باکثریت رد و شور اول در ماده (۱۳) دراین ماده بعمل‌آمد

رئیس - بقیه مذاکرات قانون دیوان محاسبات میماند برای جلسهٔ آتیه آقای‌معاضدالملك سئوالی داشتید ازوزارت‌مالیه بفرمائید .

معاضدالملك - اگرچه بنده شایدمتجاوز ازسه ماه‌است‌که‌این سئوال‌را ازوزارت مالیه کرده‌ام وامروز امیدوارم که‌موفق شوم باستعلام اولاسئوال میکنم که‌بودجه کل وزارتخانه‌ها راچه‌روزی‌پیشنهاد مجلس خواهند کرد ثانیا تا گذشتن بودجه حقوق مستخدمین دوایر دولتی را ازروی چه‌قاعده وزارت مالیه می‌پردازدثالثاً اگر بعضی مصارف را وزارت مالیه امروز می‌پردازد مجلس شورای ملی درموقع گذشتن بودجه تصویب ننمود مسئولیت این قبیل وجوه مصرف شده بعهدهٔ کیست‌رابعاً آیا ممکن‌بود وزارت مالیه‌وصول‌مالیات دایره قیان وتحدیدتریاك را که درتحت نظم آورده‌اند بعهده پیشکاران مالیه واگذار کند که دولت باین عسرت مالیه‌محتاج به یك مصرف فوق العاده نشده باشد یاخیر ؟ استدعا میکنم که این چهار فقره سئوالات را فقره بفقره جواب بگویند .

معاون وزارت‌مالیه - از این چهار فقره سئوال که‌فرمودندفقط یك‌فقرهٔ ازآن بوزارت‌رسیده است وآن اینست که بودجه‌وزارتخانه‌ها کی بمجلس می‌آید دراین‌فقره وزارت مالیه ساعی‌است‌ولاینقطع جدو جهدمیکند که بودجه راترتیب بدهد وبفرستد ولی هنوز بودجه های وزارتخانه‌ها تمام نشده است هروقت مرتب‌شد بمجلس فرستاده می‌شود .

معاضدالملك - اینکه می‌فرمایند یك فقره ازاین سئوالات بیشتر بوزارت مالیه نرسیده است بنده سئوالی را که کتبا عرض کردم درباب بودجه و دوایر تلقه وتصور می کردم این دوفقره بوزارت مالیه رفته باشد ودر خصوص بودجه در جوابی که چندی‌قبل شاید قبل‌از اعلان کابینه ازطرف وزارت مالیه بمجلس رسیده بود اظهار شده‌بود که وزارت خانه‌ها برفعل خواهند آمد واین مسئله‌مخالف‌است بااظهاری که‌حالا آقای معاون‌وزارت مالیه می‌فرمایند وبنده استدعا میکنم‌یك‌روزی را یقیناً معین‌فرمایند که‌چه روزی بودجه بمجلس پیشنهاد می‌شود وسایر فقرات راهم زود حاضر کرده بفرمایند .

معاون وزارت‌مالیه - تمام‌آقایان‌مسبوقند ازاین بحرانهای متوالیه که در این مملکت اتفاق افتاد ومخصوصاً یکی از اسباب تاخیر بودجه همین بحران کابینه بود ولی معذالك اعضاء وزارتخانه‌ها کوتاهی نکرده‌اند ومشغول هستند ولاینقطع هم‌از طرف وزارت مالیه جد و جهد میشود همه آقایان مسبوقند ومی‌دانند درمملکتی که اول دفعه‌ایست که بودجه باید نوشته شودترتیب آن چقدر زحمت‌دارد وسخت است ولی یك‌نفرمخصوصاً ازطرف وزارت مالیه معین شده است که به وزارتخانه ها سرکشی نماید و تأکید کند که زودتر بودجه هاشان را مرتب کرده به وزارت مالیه بفرستند که از آنجا بمجلس‌پیشنهاد شودوچون معلوم‌نیست که وزارتخانه‌هاکی بودجه خودشان رابوزارت مالیه میدهندبنده حتماً نمیتوانم معین کنم‌که درفلان روز بودجه‌بمجلس خواهد آمد

رئیس — آقای بهجت سئوالی داشتیداز وزارت مالیه بفرمائید .

بهجت — سئوالی‌کرده بودم از وزارت مالیه در خصوص عربستان این مسئله بدیهی است که تا اختیار مالیه بدست حکومت است آن مالیه تلف خواهد شد اولا ظلم و تعدی و اجحافات برعیت‌می‌شودثانیاً فرع مالیات معلوم نمی‌شود نزد کی است .

ثالثاً خرج تراشیهای میکنند برای دولت که همه مسبوقند و دوره سابق نمونهٔ است از آن‌این است که از وزارت مالیه سئوال می نمایم‌که در خصوص مالیه عربستان چه جواب‌میگویند .

معاون وزارت مالیه — درموضوع‌این سئوال وزارت مالیه بنابود روز پنجشنبه‌برای‌جواب حاضر شود وحال‌که فرمودند عرض میکنم که مالیه عربستان بواسطه اینکه وزارت مالیه صرفه وصلاح ندانست مأمور بفرستدیکقسمت آن بعهده فخرالملك است و یك قسمت دیگر آنراکه حاج سیف‌الدوله وصول کرده بود قرارشد بپردازدویك قسمت‌دیگر هم در محل باقی است که باید وصول شود آنهم از طرف وزارت مالیه شده است که هرقدر است گرفته‌شده اما درباب مالیات عربستان‌چند قسمت است یکی مال بختیاری ها است و یك نفر نمی تواند برود وصول کند و خود بختیاریهاوصول میکنند و می پردازند یك قسمت آنهم راجع به سردار ارفع است که خودش می پردازد باقی می ماند یك قسمت دیگر که مالیات شهر و اطراف شهر شوشتر و دزفول است آنرا هم وزارت مالیه صلاح دانست که امسال با خود فخرالملك باشد و صلاح ندانست که یك نفر مامور بفرستند و تقریبا پنجهزار تومان مخارج اوبشود فخرالملك هم‌تمسك سپردند که بپردازند

بهجت - خیلی تعجب میکنم که وزارت‌مالیه ما از اوضاع مملکت بی اطلاع اند آن قسمت از مالیات را که بختیاری ها می پردازند جز ایل‌نشین بختیاری است و راجع است برامهرمز که مرکزآن چغاخور است و هیچ ربطی بعربستان ندارد مالیات عربستان یك‌قسمت ازآن در حوزه مالیات عربستان است و یك قسمتی از آن راجع است بسردارارفع تعجب می کنم باین جور تجزیه کردن مملکت و یك قسمت از آن را بسردار ارفع دادن و یك قسمتش رابیکی دیگر نمی دانم از روی چه‌قانونی است وفقط محض استحضار وزارت مالیه عرض کردم که پارسال یك دینار از مالیه عربستان عاید دولت نشد وتمام خرج‌تراشی‌شدامساله هم با این‌اوضاعی که البته اطلاع دارند در عربستان چه قسم وقایع رو داده‌است باز همان خرج‌تراشی‌هااست که‌برای دولت میشود و اینکه فرمودند وزارت مالیه صلاح ندانست پنجهزار تومان خرج مامورین کند بنده عرض می کنم‌در صورتی که‌بواسطه فرستادن‌مامور ده هزار تومان‌اضافه جز کتابخانه‌دیوان بشودتلافی آن پنجهزار تومان مخارج‌می شود و اگر کفایت نمی کند این‌مطلب‌باشد تا یك استیضاحی‌بخواهم و سایر عرایض خودم را عرض کنم

معاون‌وزارت‌مالیه - مقصود از این یك قسمت که عرض کردم بختیاری ها می پردازند همان رام هرمز است که متعلق بخانه واری بختیاری است که آنها همه ساله مالیات خودشان را بدولت می پردازند و برای سردار ارفع هم وزارت مالیه صلاح ندانست یك نفر مامور بفرستد و حکومت‌او را مجزا کند و در خصوص آن قسمت دیگر که حکومت عربستان مشغول دادن حساب است و ازاو خواهند خواست

رئیس - آقای کاشف‌سئوالی‌داشتید ازوزارت خارجه بفرمائید

کاشف-بنده‌همینقدر مختصرامی‌خواهم‌ازآقای وزیر امورخارجه‌سئوال کنم‌درخصوص‌اشخاصی‌که‌در داخله‌شرارت‌وقتل‌می کنندربعدازدستگیر شدن‌بعنوان اینکه تبعه خارجه است از سفارت‌خانه‌ها آنها را میخواهند وبآنها تسلیم میشود وآزاد می‌شوندمثل اینکه درچند روز قبل شنیده شد که قتله مرحوم حجةالاسلام بهبهانی دستگیر شده‌و چون تبعه‌روس بود از سفارت روس او را مطالبه نموده و تسلیم کرده انددر اینخصوص‌وزارت امور خارجه‌چه‌اقدامی کرده است .

وزیرامورخارجه - این سئوالی را که آقا فرمودند صورتش بوزارت امور خارجه نرسیده است وبنده امروز حاضر شده ام برای جواب‌سایر سئوالات که‌رسیده‌است‌ولیکن‌همینقدرعرض میکنم‌که بنده مسئول وقایع نیستم همانقدر وقایعی‌را که‌بعداز رفتن بنده‌بوزارت امورخارجه داده اند مسئول‌هستم و همینقدر اطمینان میدهم که یکی از اشخاصی که متهم است بقتل حسین‌بیك نوروزاف میباشد و او هم در حبس خیلی سختی است و بهمان ترتیبی که درعهد نامه های دولت ایران ودولت بهیه‌روس‌مقرر شده‌است وزارت امور خارجه‌مشغول مذاکره است وبهیچوجه آزاد نیست .

کاشف — بنده درخصوص همین شخص‌که حسین بیك‌نوروزاف باشد شنیدم که در نظمیه آزاد است میخواهم بدانم‌که آقای وزیر امورخارجه هم اطلاع دارند یاخیر

وزیرامورخارجه— بنده آن چیزیکه عرض‌کردم چیز دیگر براطلاعات من افزوده شده است‌وبااطمینانیکه‌وزارت‌امورخارجه داردخیلی‌تعجب می کنم‌که اینطور باشد و این شخص اینطور آزاد باشد البته در این باب تحقیق کرده جواب‌رااطلاع میدهم .

رئیس — آقای حاج عزالممالك سئوالی داشتید ازوزارت مالیه بفرمائید

حاج‌عزالممالك- چندی قبل تلگرافی از دزفول بمجلس مقدس رسیده بود و بوزارت مالیه

رجوع شدکه از برای دهاتیکه ایلات آن اطراف غارت کرده بودند استدعای تخفیفی کرده بودند مختصراً سئوال میکنم‌که وزارت مالیه در اینخصوص چه اقدامی کرده اند و اطلاعاتشان چیست

معاون وزارت‌مالیه — در این باب بنده چیزی در نظرم نیست که بوزارت مالیه نوشته شده باشدرجوع‌می کنم وتحقیق مینمایم‌درصورتیکه بایشان تعدی شده باشد و مستحق تخفیف باشند البته تخفیف داده خواهدشد .

رئیس — آقای آقا سید حسین اردبیلی سئوالی‌داشتید ازوزارت امور خارجه بفرمائید

آقا سیدحسین -چندی قبل باکمال‌تاسف مسموع شد که یك عده از قوای دولت روس وارد طهران شدند بعد معلوم شد یعنی از قراریکه بنده شنیدم میخواستند باآنهائیکه دراینجا هستند عوض شوندطولی نکشید که شنیده‌شد یکعده معتنابهی که تقریباً (۵۰) (۶۰) نفر بودند وارد شدند در بعضی‌ازروزنامه‌های محلی‌هم دیده شدکه متعرض‌شده بودند خواستم ازوزارت امور خارجه سئوال کنم‌که آیا اطلاع دارند اینهابرای‌چه آمده اندوچه‌اقدامی در این باب کرده اند .

وزیرامورخارجه— بلی آمدن (۱۵۰)نفر شهرت داشت‌ولی بعداز آنکه تحقیق شد معلوم شد صحت نداشته فقط یکعده قریب (۱۵) نفربرای‌سفارت که‌معمولا همیشه بوده است آمده‌اند .

آقاسیدحسین‌اردبیلی — بنده باین‌اندازه که‌تکذیب فرمودند متقاعد هستم که (۱۵۰) نفر وارد نشده‌اند ولی (۵۰) نفر بطوریکه از مراکز صحیحه اطلاع داده شده‌است گویا صحت داشته باشد که وارد شده‌اند دراین‌باب‌میخواستم بدانم‌اطلاعی دارندیاخیر سئوال دیگر اینکه از بندر محمره تامعدن نفت‌ازقرار معلوم انگلیسها مشغول سیم کشی هستندوزارت‌امور- خارجه میتواند اطلاع بدهد که‌این‌بااطلاع دولت علیه است یاخیر؟

وزیرامورخارجه — بلی‌بنده‌هم‌درباب‌قزاقها احتمال میدادم که‌پنجاه نفر وارد شده‌باشندولکن از منابعیکه باید رسماً تحقیق شدبعداز تحقیق مسلم شد که‌بجای آن (۱۵) نفر قزاق مخصوص‌سفارت که‌معمول است آمده‌اندوحالادر آن مسئله داخل‌نمیشوم‌برای آن (۱۵) نفری که‌معمولشان بود برای سفارت نگه میداشتند (۱۴) نفر واردشده یکنفر هنوز کسراست واما درخصوص سیم کشی درجنوب خط تلگراف که بکلی بی‌اصل است درباب تلفن هم‌هنوزدردست اقدام است‌وبیش‌ازاین‌نمیتوانم‌اظهار بدارم .

آقاسیدحسین‌اردبیلی - ازچندی‌باینطرف بعضی شایعات است که ما بین راه طهران و رشت و آذربایجان‌وجلفاکمپانی مقداری اتومبیل‌وارد کرده‌اند وخیلی تضییقات برای آنهائیکه دوچرخه وغیره‌دارند فراهم میکنند ومانعند که‌آنها درکار باشند ومیخواهند فقط همان اتومبیل هاراراه بیندازندو کاربکنندازاین قبیل اخبار شنیده میشود آیا در این باب آقای وزیر امور خارجه اطلاعی دارندیاخیر ؟

وزیرامورخارجه — وکیل‌محترم یکقدری از دایره سؤالشان خارج شده اند بجهة اینکه عین سؤالشان این است حرکت عراده ها را از خط طهران‌وقزوین مانعند وفقط محمولات باتومبیل حمل میشود وزارت امور خارجه از این باب اطلاعی دارند یاخیر؟ این سئوال را که‌فقط راجع بحرکت عراده‌ها است بنده تکذیب میکنم که بهیچوجه ممانعت از عراده‌رانی نمیشود .

رئیس — آقای عزالملك‌سئوالی‌داریدبفرمائید

عزالملك - اگر چه چندروزقبل‌این سئوال را بنده عرض‌کردم حالاهم عرض میکنم (بنابه) که یکی‌ازبلوك کردستان‌است سه‌سال است‌از تحت نفوذ حکومت آنجاخارج‌شده‌است‌دراینباب‌وزارت‌امورخارجه چه اقدامی کرده است و این را هم که عرض کردم از تحت نفوذ حکومت آنجا خارج شده است برای‌ملاحظه‌نزاکت بوده والا تصحیحش‌غیراز این است .

وزیر امور خارجه — سئوالاتیکه‌رسیده بود بوزارت خارجه همین ها بوده که جواب دادم غیراز اینها نرسیده است از اینجهة خواهش دارم وکیل محترم عین سئوالی را که دارند روی کاغذ بیاورند و بوزارت خارجه بفرستند تا بنده روزش‌را معین کنم وبیایم جواب عرض کنم .

عزالملك - این‌وکیل محترمی را که می فرمایندخوب‌بودعین‌سئوال کتبابنویسند وبوزارت‌امور خارجه‌بفرستند هفت‌ماه‌قبل‌سئوال‌خودرا کتبانوشته و بهیئت‌رئیسه تقدیم کرده‌واز آنجابوزارت‌خارجه‌فرستاده شده است اگر وزیر امور خارجه تغییر کرده است وزارت امورخارجه که‌تغییر نکرده است علاوه بر این چند روزقبل بنده این سئوال‌را کردم ودرروز- نامه‌ها نوشته شده دیگر بعد از آن اگر مینوشتم می‌فرستادم خیلی مضحك‌بود .

وزیرامور خارجه - اولا اینکه هفتاد قبل از این که یك سئوالی را کرده‌اند نمی توانید منتظر باشید بنده یك هفته است بوزارت خارجه رفته کاملا بآنها رسیدگی کرده جواب بدهم و اما درخصوص‌اینکه می‌فرمایندسئوال‌را نوشتم‌وفرستادم بنده می‌خواهم عرض کنم که هنوز با آنطوری که در تمام پارلمانهای عالم معمول است که سئوالات خودشانرا معیناً روی کاغذ می‌نویسند وبوزارتخانه ها می‌فرستند که وزرا آنرا ملاحظه کرده مجبور می‌شوند که برای‌جواب حاضر می‌شوندحالاهم‌عیب ندارد که وکیل محترم تجدید کنند سئوال‌خودشان را بنویسند که چه می خواهند سئوال نمایند آن وقت بنده هم عرض‌خودمرا تجدید می کنم که روز را معین کرده برای جواب حاضر می‌شوم

حاج سید ابراهیم - ماده [۵۴] نظامنامه داخلی مینویسد

«نمایندگان‌می‌توانند دربدو یاختم مجلس از وزراء سئوالات نمایند ازموضوع سئوال باید قبل از وقت‌وزیررا مستحضر نمود » دراینجا هم چیزی نیست که باید سئوال را کتبا بنویسند و روزش را معین کنند .

وزیر امور خارجه - بنده عرض نکردم روزش رامعین کرده میآیم جواب می‌دهم .

رئیس - بنده هم یاد آوری می کنم به آقایان از برای اینکه سئوالی راکه می کنند در جواب تأخیر نشود وچند مرتبه تابحال اتفاق‌افتاده است که سئوالات کرده‌اند واز هیئت رئیسه‌رجوع بوزارت خانه‌هاشده است جواب داده‌اند که‌مامقصود را نفهمیدیم واضحتر بنویسید و بسیاری‌ازسئوالات باینجهة بی جواب مانده خوب است سئوالاتی را که می نمایند واضح بنویسند که وزیر بداند چه سئوالی می خواهند نمایند مثلا در خصوص بودجه سئوال دارید باید وزیر بداند که در چه چیز آن سئوال دارید وزارت خارجه هم تابحال چند فقره را جواب‌داده‌اند که‌این سئوال را توضیح بکنید ویاد آوری میکنم که نمایندگانی که می‌خواهند سئوالاتشان تأخیر نیفتد واضحتربنویسند که ما وقتیکه‌می‌فرستیم‌جواب ندهند توضیح‌بکنید

افتخارالواعظین - این ترتیبی راکه می فرمایند برخلاف ترتیب نظامنامه داخلی‌است بجهة اینکه در نظامنامه‌داخلی اینطور است که(نمایندگان متوانند در بدو ویا ختم مجلس از وزرا سئوالات بنمایند از موضوع سئوال باید قبل ازوقت وزیررا مستحضر نمود) لازم نیست دیگر بنده سئوالی را که می‌خواهم بنمایم بنویسم وتعیین روزبکنم و بهیئت رئیسه بدهم و از انجا برای وزرا بفرستند ان وقت برای جواب حاضرشوند .

رئیس — بنده کی این عرض را کردم که بنده چیزی را که عرض کردم عقلائی بودعرض کردم نمایندگان سئوالی راکه می خواهند بنمایند واضح بنویسند که وزیر بتواند جواب بگوید ووقتی که می‌فرستم جواب ندهند که‌ما نفهمیدیم .

وزیر امور خارجه - بنده‌هم‌میخواستم همین‌را عرض کنم اینکه میگوئیم موضوع سئوال‌را معین‌کنید از روی ترتیب سئوالاتی است که‌در پارلمان های خارجه میشود و این نظامنامه هم از اروپا نظامنامه خارجه‌نوشته‌شده است بهترین‌ترتیبی را بجهة سئوالات معین‌کرده است و همین که از موضوع سؤال‌قبل‌از وقت‌باید وزیر را مستحضر نمود معنای آن تعیین موضوع است و عرض بنده ابدا خارج از نظامنامه نبود

آقا سید حسین اردبیلی - بنده می بینم یك حقی را که مجلس دارد ممکن است از آن استفاده بنماید نزدیك است از مجلس گرفته شود ما از هیئت رئیسه سابق‌شکایت داشتیم که‌سئوالات ما را نمی فرستند‌حالا می بینیم که‌ما داریم‌اینکار را از آن سهولتی که دارد بیرون میبریم و مشکل می کنیم درست است که سئوال یك چیزی است که اگر اطلاع دارند بیایند جواب بدهند و در جواب هم می‌توانند امتناع کنند تاتحصیل‌اطلاع بکنند که از اینجا نوشته شود بوزارت خارجه واز آنجا روزش را معین کرده جواب بدهد و اینطور کار آسان را مشکل نمائیم

حاج‌عزالممالك-ماده(۵۵)نظامنامه‌داخلی می نویسد (فقط نماینده که سئوال نموده حق دارد که‌بطور اختصار مجددا بوزیر جواب‌بگوید»

وزیر امور خارجه - اینکه‌من‌عرض کردم که‌سئوالات خودشان‌را بنویسند بفرستند مخالف نظامنامه داخلی نیست و گمان می کنم شما وقتی

که سئوالات را اینطور بنویسید خیلی خوب باشد نمایندگان باید نواقص کارهای خودشانرا تکمیل بکنند که موافق خیر ملت باشد مثلا همین سئوالی را که کردید راجع بسیم تلگراف در جنوب اگر قبل از وقت بمن اطلاع نداده بودید بنده کسب اطلاع نکرده و این طور جدا تکذیب نمی کردم و به این اطمینان جواب نمی دادم حالا هم توقع می کنم تمنا می کنم که برای احترام مجلس و خیر عموم برای اینکه کاری از پیش برود سئوالاتی را که نمایندگان محترم می فرمایند موضوع آن را معین کنند تا اینکه جواب شافی و کافی آنطوری که بدرد مجلس می خورد اظهار شود

عزالملك - اولا بنده در ضمن عرض خودم اینکه عرض کردم وکیل محترم نقل فرمایش آقای وزیر امور خارجه را کردم که فرمودند وکیل محترم خوبست عین سئوال خودشان را کتبا بنویسند و بفرستند دیگر این که در نظامنامه همینقدر می نویسد که ازموضوع سئوال قبل از وقت بایدوزیر را مستحضر نمود دیگر اعضاء با این که باید با مرکب آبی یا سیاه و خط جلی نوشته شود لازم نیست بنده هم علاوه بر اینکه هفت ماه قبل این سئوال را کتبا از وزارت خارجه کرده ام (۱۰) روز قبل در همین مجلس و همین محل نطق این سئوال را عرض کردم فرمودند میروم رجوع میکنم و بعد از تحقیق جواب میدهم و عرض کردم اینکه سئوال میکنم که (بانه) از تحت نفوذ حکومت کردستان خارج شده است برای این است که از نزاکت خارج نشده باشم وحالا که ایشان این طور می فرمایند عرض می کنم سه سال است قشون عثمانی که در آنجا است وازطرف دولت عثمانی حکومت بآنجا فرستاده شده ومالیات راهم گرفته اند وحکومت کردستان ابداً در آنجا مداخله ندارد .

وزیر امورخارجه - چون بجائی منتهی نشده جزئیات اقدامات را نمیخواهم عرض کنم ولی همین قدر عرض میکنم که اقدامات ازطرف وزارت خارجه شده است .

رئیس - بنده هم در عرایضی که عرض کردم غرضی نداشتم فقط مقصودم این بود که آقایان سئوالاتی را که می فرمایند خوب است که واضح بنویسند یعنی معین بکنند که درچه موضوعی میخواهند سئوال بنمایند وماوقتیکه بوزارتخانها می نوشتیم که جواب ندهند توضیح کنید موضوع سئوال را ملتفت نشدیم وباین واسطه جواب آنها تأخیر پیدا کند حالا چون موقع گذشته است مجلس ختم می شود - دستور جلسه آتیه - رای آخری در قانون اداری وزارت معارف - شور اول در بقیه قانون دیوان محاسبات

[مجلس سه ربع بعدازظهر ختم شد]

جلسه ۱۳۶

صورت مشروح روز پنجشنبه ۲۶ شهر شعبان المعظم ۱۳۲۸

مجلس سه ساعت و ربع قبل از ظهر درتحت ریاست آقای ذکاءالملك تشکیل شد وصورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضدالملك قرائت نمودند :

رئیس - درباب صورت مجلس اگر ملاحظاتی هست بفرمائید ؟

عزالملك - بنده در جلسه گذشته بعد از قرائت صورت مجلس عرضی کردم وبعد آقای رئیس جوابی دادند بعداز آن بنده شرحی عرض کردم و آن درصورت مجلس نوشته نشده وصورتش را هم تندنویسها بروزنامه نداده اند چون عرایضی که کرده ام خیلی اهمیت می دهم خوب است رئیس امر بفرمایند که صورت آنرا بروزنامه نویسها بدهند نمی دانم بدبختانه یاخوشبختانه چرا تمام اعتراضات درمجلس قسمت بنده شده است و نمی دانم چه جهت دارد که بعدازیك سال اداره تندنویسی وظیفه خود رانمی داند نطقها اگر نیم ستون یاده سطر است نمی دهند واین را نمی دانم ازطرف هیئت رئیسه است یا اینکه راجع بخود تندنویسها است واینکه عرض کردم بدبختانه یاخوشبختانه که معلوم است واز خوشبختانه مقصودم این است که میخواهم خیلی ساعی باشم که بوظیفه نمایندگی خود رفتار نمایم .

معاضدالملك — آقای مستشارالدوله با اجازه غایب بودند وازاداره ایشانرا غایب صورت دادند

رئیس — در باب فرمایش آقای عزالملك البته باید ایفای وظیفه کرد جنابعالی و سایر آقایان هرچه بنظرشان میرسد باید بگویند واین را که میفرمایند اداره تند نویسی غفلت میکنند ازبابت صورت دادن بروزنامه ها ازطرف هیئت رئیسه در این باب ممانعتی نشده واگر برحسب اتفاق بعضی نطقها افتاده است یا اینکه عیناً داده نشده البته باید اخطار کرد که اداره تندنویسی بتکلیف خودش عمل کند .

معاضدالسلطنه — عرض بنده راجع بصورت مجلس نبود راجع ببعضی انتشار اتیکه در این شهر هست نسبت بجنوب اگر ممکن است امروز والا پس فردا باید از آن شایعات تکذیب شود .

حاجی سیدنصرالله — وزیر امورخارجه آن روز درضمن تقریری که کردند که ۱۵ نفر را معمولا درسفارت نگاه میداشتند گفتند (ولی حالا داخل مذاکره آن نمی شویم بچه حق آن ۱۵ نفررا نگاه میداشتند

ارباب کیخسرو — چون راجع باداره اعتراض شد لازم است عرض کنم که معمول است در اداره اجازه هائیکه زودتر میرسد آن اشخاصی را در جزء غائبین با اجازه مینویسند واگر دیر برسد غائب مینویسند و اجازه آقای مستشارالدوله دیر رسیده بود باین جهت ایشان را غائب نوشته اند .

حاجی سیدابراهیم — اگر روزنامه رسمی دائر بشود دیگر این اشکالات باقی نمیماند .

میرزا ابراهیم قمی - وزیرخارجه آنروز گفت که از ۱۵ نفر هم یکنفرش کم است ۱۴ نفر آمده اند .

(آقا میرزا ابراهیم خان راپورت کمیسیون هارا که مفاد آن ذیلا نگاشته میشود قرائت نمود .)

(۱) کمیسیون نظام روز ۲۵ شعبان بریاست حاجی فاتح الملك منعقد و آقای سرداراسعد غائب بودند

(۲) کمیسیون معارف روز ۴ شنبه ۲۵ شعبان منعقد آقایان ذکاء الملك و آقاسید حسین اردبیلی غائب بودند .

(۳) کمیسیون خارجه ۵ شنبه ۱۹ شنبه ۲۱ - سه شنبه ۲۴ منعقد و ازاعضاء حاضره طهران کسی غائب نبود .

(۴) کمیسیون داخله شنبه ۲۱ - ۴ شنبه ۲۴ منعقد آقای سپهداراعظم در هرجلسه غایب و آقای نوبری مسافر بودند .

(۵) فوائدعامه دوشنبه ۲۳ چهارشنبه ۲۵ منعقد درهر دوجلسه آقایان طباطبائی ودکتر اسمعیل خان بدون اجازه حاجی میرزا آقا ومیرزا داود خان با اجازه غائب بودند .

(۶) کمیسیون قوانین مالیه دراین هفته دوجلسه تشکیل بواسطه حاضر نشدن اعضاء داخل مذاکرات نشد غائبین هردوجلسه میرزا اسدالله خان متین السلطنه دمخدا - غائبین یك جلسه محمدهاشم میرزا - میرزا مرتضی قلیخان - ابوالقاسم میرزا - آقایان صدیق حضرت وابوالقاسم میرزا دریك جلسه مریض بودند .

(۷) کمیسیون بودجه ۵ شنبه ۱۹ سه شنبه ۲۴ تشکیل شد غائبین هردوجلسه میرزا اسدالله خان - دکتراسمعیل خان نوبری مرخصی تربیت معذورمؤتمن الملك در کمیسیون خارجه غائبین یك جلسه متین السلطنه بافهیم الملك مریض .

(۸) کمیسیون مبتکرات پنجشنبه ۲۶ قبل ازظهر منعقد آقای آقاسید محمدرضا غایب بودند .

درخصوص طرح ارباب کیخسرو مبنی بر اینکه هرهفته فهرست عرایض وارده عوض اینکه طبع توزیع شود فقط یك نسخه نوشته ودراطاق تنفس برای استحضار ومداقه نمایندگان گذارده شود کمیسیون این طرح را قابل توجه دانسته بمجلس عودت دادند .

رئیس - طرح ارباب کیخسرو را الان نمی خوانیم مقصودهمان راپورت کمیسیونها بودحالا بعضی آقایان را می بینیم که میخواهند دراینباب مذاکرات نمایند ولی خاطر آقایان رامتوجه می سازم به اینکه ما اینهارا میخوانیم یکقدری صرفه وقت کنیم آقایان در کمیسیون حاضر شوند عرض میکنم .

(دراینموقع عده اجازه خواستند که بیان علت غیبت خودشانرا بکنند .)

رئیس — آقایانیکه میخواهند عذرخودشان را بگویند که بچه جهت غائب بوده اند بهتراین است که قبل ازوقت بکمیسیون های خودشان اظهار بدارند که ایشان را در صورت قبول عذر غائبین با اجازه بنویسند .

بهجت - بنده دراین راپورتهائیکه خوانده شد عرضی ندارم فقط میخواستم عرض کنم کمیسیون عرایض دراوقات مقرره هفته چهارنوبت شنبه یکشنبه سه شنبه پنجشنبه منعقدشده و بعلاوه جلسات فوق العاده هم منعقد میشود نواقص هم که در کمیسیون عرایض بود درصدد هستم که رفع نمائیم و چون راپورت کمیسیون عرایض مهم بود امروز نتوانستیم تقدیم داریم انشاء الله روزشنبه تقدیم میشود .

ارباب کیخسرو - برای اعضاء کمیسیونها یك اشتباهی شده است یعنی هرکس می خواهد در کمیسیون غائب شود ازرئیس آن کمیسیون اجازه می گیرد وحال آنکه باید ازرئیس مجلس اجازه بگیرد دیگر اینکه آقای نوبری را در این راپورت ها از غائبین اجازه نوشته اند در صورتی که آنروز آقای رئیس در خصوص مسافرت ایشان اظهار نمودند از مجلس رای گرفته نشد نمیدانم لازم بود رای گرفته